

DARE DE SEAMĂ ASUPRA ACTIVITĂȚII MUZEULUI DE ISTORIE NAȚIONALĂ ȘI ARHEOLOGIE CONSTANȚA

Ultimul sfert al anului trecut, adăugat primelor trei trimestre, ale celui în curs îmi prilejuiește o retrospectivă căreia îi înscrîm rezultate importante în sfera preocupărilor permanente și de directivă ale colectivelor de muncă din instituția noastră. Întreaga perioadă, — continuarea firească a unui program de dezvoltare început de mai mulți ani și susținut cu forțe sporite, sub îndrumarea directă și imediată a forurilor locale de partid și de stat — este dominată de două componente majore :

- a) reorganizări muzeale ;
- b) cercetări arheologice și istorice.

Reorganizări muzeale : cei mai mulți dintre Dvs., părtași fideli ai reuniunilor noastre anuale (la fel ca și largul public vizitator) cunosc evenimentul vernisajului muzeistic de la 24 decembrie 1977 cînd fostul Muzeu de arheologie al Constanței, devenea *Muzeu de istorie națională și arheologie*, aceasta într-un fond și într-o formă nouă.

Încă din noiembrie 1976, hotărîrea Comitetului executiv al C.C. al P.C.R., prevedea crearea la Constanța, a unui Muzeu Național, în care să reflecte adevărul, istoria tumultuoasă, dar plină de fapte eroice a poporului român, desigur cu privire specială asupra particularităților locale. Hotărîrea a fost îndeplinită după eforturi mai îndelungate, și astfel imobilul în care ne aflăm, afectat în chip social noii funcționalități, a devenit unul dintre cele mai mari și mai prestigioase muzee ale țării. El cuprinde întreaga istorie românească, de la paleolitic și pînă în zilele noastre, cu adaosul firesc al respectării specificului local — știindu-se prea bine că Dobrogei îi sînt proprii un bogat patrimoniu arheologic — preistoric, geto-dac, greco-roman și feudal timpuriu — și o arhivă impresionantă a epocilor modernă și contemporană, locul preeminent ocupîndu-l mișcarea muncitorească, revoluționară. Ca și complexul muzeistic-arheologic de la Adam-Clisi, intrat în funcțiune cu cîteva luni de zile mai înainte, Muzeul de istorie națională și arheologie din Constanța, (avînd în vecinătate Edificiul roman cu monezi, a căpătat deja dimensiunile impresionante ale unui

obiectiv patrimonial fără precedent. Desigur, numeroase alte centre arheologice și istorice ale județului Constanța, atât de bogat în monumente, se cer în chip imperios valorificate și protejate.

Încă de acum trei ani, Comitetul județean de partid trasa Comitetului de cultură sarcina construirii unui mare muzeu de arheologie la Mangalia. Pe baza unor surse locale și folosind proiectele I.P.J., s-a realizat o nouă bază muzeistică pe vatra vechiului Callatis; mai exact, s-a unit mormîntul cu papirus reconstituit în 1962–1963, cu o nouă clădire de preservare a monumentelor scoase din vechile săpături. La 15 iulie a.c., muzeul – care este în realitate un *anticvarium* – și-a deschis porțile. În paralel, s-a amenajat colecția artistică de pipe, în clădirea veche a muzeului, acolo unde s-au păstrat în continuare spațiile pentru depozite. Centrul arheologic callatian, își cere însă drepturi mai mari. Și este suficient să amintim conținutul atîtor demersuri pe lină autorităţi, făcute la vremea lor, de către Vasile Pârvan, Th. Sauciuc-Săveanu, Orest Tafrali și mai recent Vasile Canarache, pentru a înţelege că în inima fostei cetăţi antice, se impune prezenţa permanentă a unui colectiv mai larg de arheologi și muzeografi locali, a căror grijă pentru patrimoniul atât de bogat și ale căror investigații în zonă, se constituie un deziderat programatic.

Dacă deci, anul acesta am pus în circuitul vizitării un muzeu reorganizat la Constanța, și un altul de caracter exclusiv arheologic la Mangalia, aceasta nu înseamnă decît că am epuizat numai o mică parte a volumului propus pentru întregul județ. Avem în vedere alte trei mari obiective, unele deja începute, altele în fază numai de proiecte, care trebuiesc duse la bun sfîrșit. Astfel, vă este cunoscut că de mai multă vreme am început construcția unui nou și impunător muzeu al cetății Histria – acela care să reflecte în etapa actuală, marea varietate a descoperirilor arheologice din cetatea de pe malul lacului Sinoe. Sîntem încă beneficiarii aceleași alcătuiri expoziționale, rămasă în mare măsură ca pe vremea lui Vasile Pârvan, care nici pe departe nu mai poate satisface exigențele curente ale unui lot tot mai numeros de vizitatori.

Reorganizarea rețelei de drumuri, acum complet modernizate, a făcut posibilă intrarea în funcțiune a unor noi trasee turistice, jalonate de obiective arheologice și muzeale importante. Devine posibilă, în zilele noastre, organizarea circuitului Constanța, Topalu, Cernavodă, Medgidia, Basarabi, Constanța. Avem în planul de lucru, pentru anul viitor, organizarea bazei arheologice de la Capidava și a unui muzeu la Medgidia, ultimul dintre obiective urmînd să devină o oglindă fidelă a marii înfăptuiri contemporane, adică a Canalului Dunăre – Marea Neagră, cu toate implicațiile sale.

Rămîne în suspensie eventuala integrare într-un circuit turistic a ansamblului rupestru de la Basarabi. Această rezervă este impusă de starea precară a complexului monumental. S-a realizat numai o treime din construcțiile de preservare susținute în anii din urmă de către D.P.C.N. – acum desființat – celelalte două treimi urmînd să-și găsească împlinirea cît mai urgentă, altfel, riscul distrugerii iremediabile devenind o crudă realitate. Credem că există posibilități bănești, urmînd numai să le găsim și pe cele

tehnice, de execuție, și, în cazul acesta, să împiedicăm procesul degradării unuia dintre cele mai de seamă monumente arheologice atât de strâns legate de istoria feudalismului incipient al Dobrogei.

Cercetări arheologice și istorice. Acest al doilea mare compartiment al activității susținute de către cercetătorii muzeului constănțean, aduce în prim plan anul acesta elemente științifice de o importanță aparte pentru trecutul Dobrogei. O prezentare succintă a lor, se impune de la sine.

• Săpăturile mai vechi ale lui Mihai Irimia din necropola geto-dacică de la Bugeac, în sud-vestul Dobrogei, continuate și anul acesta a dat satisfacția unei recolte bogate, impresionantă nu numai ca număr de urne recuperat, cât și ca valoare științifică. Cuprinsă în spațiul a aproape șase veacuri, necropola de incinerare de la Bugeac, vine să dea cheia înțelegerii mai clare a vieții materiale și spirituale a geto-dacilor, în contactele permanente cu grecii vest-ponici, de la care au primit atâtea elemente culturale, concretizate în ceramică, monede etc. Nu pierdem, desigur, din vedere înrîurirea reciprocă, aportul original, propriu populației autohtone.

• Colectivul format din subsemnatul, M. Bărbulescu-Munteanu și N. Georgescu-Cheluță, a susținut anul acesta cea de-a cincea campanie în avanpostul hellenic din teritoriul rural callatian, din apropierea actualei comune Albești. Săpăturile pun în lumină părți tot mai însemnate de așezări fortificate, cărora li se circumscriu două ziduri de incintă și numeroase construcții interioare și exterioare, înălțuite în succesiunea fazelor de existență, între veacurile IV—I î.e.n. Ceramica indigenă și grecească, alături de câteva monede bine conservate, bătute în atelierele Callatisului, permit o încadrare cronologică dintre cele mai bune. Întregul ansamblu considerat la nivelul cunoștințelor dobândite și anul acesta, vin să prefigureze unicul pyrgos de epocă elenistică de pe teritoriul românesc al țărmului vest-ponic, a cărui valoare abia dacă mai este necesar să o subliniem.

• *Capidava.* — Obiectiv de mare tradiție în sfera cercetărilor arheologice românești, s-a dovedit în ultimii doi ani nu numai o cetate bogată în construcții romane și locuințe feudale timpurii, ci și una dintre cele mai de seamă furnizoare de bagaje științifice culese din necropole. Colectivul condus de Radu Florescu, ajutat de către același neobosit căutător al trecutului V. Georgescu-Cheluță, au recuperat materiale de valoare inestimabilă. Dar, cu aceasta, oricât de generoși am fi în aprecieri, nu putem să ne exprimăm regretul că, încă nu s-a depășit faza cercetărilor la nivelul superficial al locuințelor-bordeie din secolele X–XII, pentru a se cunoaște și realitățile din profunzimea straturilor — cu alte cuvinte, perioadele anterioare romano-bizantine, romane și poate chiar mai vechi. Aceasta se impune cu atât mai mult în această etapă, deoarece ne-am propus transformarea Capidavei într-o mare bază muzeală-arheologică.

• *Sacidava.* Reluarea săpăturilor, de către C. Scorpan ajutat de Traian Cliante, în această oarecum greu accesibilă cetate a limesului scythic, înseamnă pentru noi un program de lucrări inspirate de realitățile investigate la obiectiv. Amintim că în campania de anul acesta, prin eforturi mai mari, au fost puse în lumină unele părți ale zidului de incintă cu

ale sale turnuri de apărare rectangulare — totul refăcut în mai multe ocazii, cu pietre de talie mai înainte monumente funerare, părți arhitecturale din construcții dispărute. Maniera de construcție, folosirea steluțelor funerare martelate — reflex al atitudinii ideologice luate de creștini față de civilizația păgână —, ca și folosirea judicioasă a terenului atunci când s-a proiectat construirea cetății în această zonă dunăreană, iată numai câteva elemente istorice inedite pe care ni le aduce Sacidava.

• La *Tropaeum Traiani*, în cetate, campania de săpături din anul acesta a fost mai timidă, contrar proiectului de amplificare a lor. În afara unei verificări făcută de Al. Barnea, cercetări mai ample au efectuat Gh. Papuc și A. Panaitescu de la Constanța, ale căror rezultate se cer controlate prin săpături mai extinse în anii viitori. Ne propunem ca planul de perspectivă să îmbrace forma unei colaborări arheologice unitare și să scontăm pe rezultate ilustrate într-un cadru bine calculat al investigațiilor.

• Adăugăm acestor obiective de cercetare înscrise exclusiv planului de lucru al Muzeului de istorie națională și arheologie din Constanța, și pe acela unde există o cointereseare dublă, adică participarea arheologilor constănțeni la cercetări susținute de colective ale institutului de arheologie din București. Astfel, *Histria* și *Păcuilul lui Soare*, chiar dacă au beneficiat anul acesta mai puțin de concursul nostru material, au stat și vor sta în atenția noastră, urmînd ca, în anii viitori, ajutorul muzeului să fie mai substanțial. Aceasta, atît pentru întregirea colecțiilor noastre, cît și pentru sporirea interesului manifestat de tot mai numeroși turiști față de vestigiile de elevată valoare istorică.

Să nu pierdem din vedere, de asemenea, aspectul atît de bine venit al conlucrării fructuoase pe șantierul înșiruite de-a lungul Complexului hidroenergetic și de navigație dintre Dunăre și Marea Neagră. Au fost executate cercetări interesante în numeroase puncte ca cele de la Straja, Poarta Albă, Basarabi, Medigia, Saligny, Cernavodă și altele, în care cercetătorii bucureșteni Al. Păunescu, Al. Suceveanu, Al. Barnea, S. Baraski, Madga Tzony și cei constănțeni Adrian Panaitescu, Gh. Papuc, C. Chera, Mihai Irimia și alții, au dat curs unor vechi planuri proiectate de către I.P.J. Constanța, prin grija istoriografului Gh. Vecerde, cercetînd cu mult sîrg, așezări a căror vechime se întind între paleolitic, epoca migrațiilor și feudalismul timpuriu. Credem, însă, că pentru cunoașterea mai detaliată a realităților arheologice de pe canal, se impun participări mai susținute și măsuri mai energice, atît din partea Institutului de arheologie din București, reprezentat de Petre Diaconu și Petre Alexandrescu, cît și din partea muzeului constănțean, care fiind direct implicat în cercetări și dată fiindu-i apropierea de obiectivele canalului, poate și trebuie să facă mai mult și mai bine.

Săpăturile sistematice, la fel ca și cele ocazionale de pe șantierul de construcții sau din agricultură — au prilejuit noi și interesante studii și comunicări, apărute în publicațiile de specialitate și, bineînțeles, în cadrul revistei *Pontica*, acum la al XI-lea număr. Dar, dată fiind noua ambianță creată cercetătorilor din muzeul constănțean, beneficiarii unei importante secții de istorie medie modernă și contemporană, cu un patrimoniu docu-

mentar inestimabil, a sosit momentul cînd trebuie să vadă lumina tiparului, articole, note și studii inspirate tocmai de acest context al cercetărilor. În domeniul istoriei mai recente, preocupările tinerilor muzeografi, axate pe mișcarea muncitorească, pe insurecția din august 1944, pe alcătuirea unor profile biografice ale căror militanți de seamă ai P.C.R. cu activitate la Constanța și altele, constituie deja o gamă predilectă pentru Lascu Stoica, Pop Angela, Marian Vicol, Bălăbănescu Mariana, Mihail Nicolina etc. Apoi marele fond arhivistic de proveniență medievală-otomană, se constituie într-adevărat tezaur informațional căruia numai un singur turcolog — tinărul Murat Actuan — nu-i va putea face față. Se impune în chip imperios antrenarea altor cercetări aplicați documentelor otomane.

Și dacă *Pontica* a devenit deja un periodic prestigios, cu o circulație internă și internațională consacrată — motiv care ne face să-i păstrăm întocmai profilul — se impune de la sine editarea unei alte serii de volume dedicate în exclusivitate istoriei mai recente ; ba mai mult, îmi fac o datorie de onoare să afirm cu această ocazie că a venit momentul cînd reluarea *Analelor Dobrogei*, de acolo de unde s-a întrerupt firul acestei prestigioase reviste în 1940, se impune ca o necesitate. S-ar face în chipul acesta un act de actualizare, în condițiile noi ale socialismului, a tradițiilor acestui periodic promovat cîndva de Constantin Brătescu și s-ar crea posibilitatea pentru istorici, economiști, etnografi etc., să-și afle în paginile sale o tribună potrivită de afirmare. Muzeul nostru are posibilitatea științifică și cadrul material de a-i asigura apariția.

Inițiativele muzeologice și celor de cercetare — ambele succint prezentate în acest cadru restrîns — vine să li se adauge cu necesitate încă numeroase alte acțiuni care ne incumbă în chip obișnuit : organizarea și recondiționarea depozitelor în noile condiții oferite de clădirea care adăpostește de-acum muzeul ; evidența și conservarea imensului patrimoniu, atît cel din depozite, cît și cel aflat pe cuprinsul întregului județ, aici mai numeros ca oriunde ; restaurarea în cadrul laboratorului zonal a unui important lot de materiale arheologice recuperat din săpături. Iată numai o parte a multiplelor sarcini pe care le îndeplinim permanent. Desigur că dezideratele muncii noastre sînt mereu deschise unor noi sarcini și obiective ale activității de conservare și preservare a patrimoniului arheologic constănțean. Poate că reînființarea, în condiții superioare, a D.P.C.N., ar veni în întîmpinare și-ar satisface necesități dintre cele mai stringente în sensul celor enunțate.

În sfîrșit, amintim că în ultima vreme, mai mult decît oricînd, Muzeul de istorie națională și arheologie Constanța, cu secțiile sale din județ, reconsiderat de maniera mai sus amintită, atrage anual aproape o jumătate de milion de turiști români și străini. În chipul acesta avem dovada peremptorie a eficienței sale propagandistice, a rolului tot mai ridicat în misiunea trasată de partid, de a educa masele, în spiritul dragostei de neam, al patriotismului și respectului pentru tot ceea ce au realizat înaintașii noștri în veacurile care cuprind în arena istoriei, poporul român, cultura și civilizația sa.